

МІЖНАРОДНИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРАВОВИЙ ПОРЯДОК ЯК НОВА ПАРАДИГМА

ГДИЧИНСЬКИЙ Віталій - кандидат юридичних наук

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-8674-5340>

УДК 341; 351.8

DOI 10.32782/EP.2023.2.43

Статтю присвячено вивченню природи і сутнісних характеристик міжнародного інформаційного правового порядку, особливостей його становлення як сучасної парадигми. У результаті зроблені узагальнення, висновки і пропозиції теоретичного і практичного виміру покликані сприяти систематизації існуючих уявлень про це явище, структуризації змістовних ознак та відмінностей від інших.

Оскільки категорією «парадигма» охоплюється чимало складових або її вимірів, тому зосереджена увага саме на аналізі уявлень, концепцій, напрямів наукової думки, теорій, цінностей, переконань, засобів, постулатів і т. д., що характеризують розв'язання даної наукової завдання або проблеми. Отже, акцентовано на багатогранній природі та сутнісних характеристиках міжнародного інформаційного правового порядку, міждисциплінарних і міжгалузевих підходах до вивчення і трактування, диференціації основних етапів або періодів становлення і розвитку. Визначальне основоположне значення при цьому мають об'єкти даного феномену, що зводяться на переконання багатьох учених, до інформації, міжнародної інформації, інформаційних ресурсів, міжнародного обміну інформацією, міжнародного інформаційного права тощо. Проаналізовано наукові позиції та аргументи виокремлення міжнародного інформаційного простору як основи міжнародного інформаційного правового порядку, а також міжнародного інформаційного права як комплексної галузі, зумовленої розвитком досліджуваного явища. Тут слід виокремити науковий доробок І. Забари, А. Пазюка, А. Войціховського, Н. Камінської, О. Ки-

рилюк, О. Шевчука, В. Пилипчука, О. Довганя, О. Тихомирова, О. Кісілевич-Чорнойван та ін. Погоджуємось з ними у тому, що на становлення міжнародного інформаційного правового порядку вплинули, насамперед, створення і впровадження концепцій «необмеженої свободи інформації», «нового міжнародного інформаційного порядку», «інформаційного суспільства», «глобального інформаційного суспільства» тощо. Сучасний стан його розвитку, існуючі проблеми та здобутки дозволяють виокремити перспективні напрями його функціонування і розвитку на універсальному і регіональному, транснаціональному і наднаціональному рівнях, необхідність подальшого вивчення міжнародного інформаційного права, міжнародної інформаційної політики міжнародних організацій, принципів та основ сучасного міжнародного інформаційного правового порядку, гарантій інформаційної безпеки, системи попередження і протидії реальних і потенційних загроз (інформаційних війн, інформаційного тероризму, кібератак тощо).

Ключові слова: міжнародний правопорядок, міжнародний інформаційний правовий порядок, гарантій, новий міжнародний інформаційний порядок, глобальне інформаційне суспільство, міжнародно-правові засади, парадигма, міжнародне інформаційне право.

Постановка проблеми

Серед здобутків цивілізаційного розвитку, на нашу думку, безумовно, можна виокремити інформацію, а також інформаційно-комунікаційні технології, інтернет, комунікації, засоби зв'язку, медіа тощо. Про-

те водночас важливими є правові рамки їх функціонування, система уповноважених суб'єктів на забезпечення регулювання та реалізації, охорони і захисту, гарантування належного функціонування міжнародного інформаційного порядку. На жаль, спостерігаємо інформаційні війни, протистояння та інші виклики, загрози, що посилюють потребу серйозних підходів держав, міжнародних організацій та інших суб'єктів до системних заходів їх протидії, попередження, а також розробку міжнародних правотворчих ініціатив задля уніфікації міжнародних стандартів, що стосуються інформаційної сфери.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Слід зауважити, що тематика міжнародного інформаційного правового порядку, як і власне міжнародного правопорядку, до популярних у контексті активної дослідженості. Лише в останні десятиліття спостерігаємо, що до неї звертається небагато учених, це переважно юристи-міжнародники (А. Пазюк, І. Забара, А. Войціховський, Н. Камінська, С. Карвацька, О. Кирилюк, О. Шевчук та ін.), а також інші учені, які виокремлюють актуальні аспекти наукових розробок у даному напрямі (В. Пилипчук, О. Дзьобань, О. Довгань, О. Тихомиров, О. Кісілевич-Чорнойван, І. Кушнір, М. Костицький, Т. Ткачук і т.д.).

Разом з тим, суспільні відносини розвиваються в інформаційній сфері, інформаційно-комунікаційні технології, штучний інтелект набагато швидше, ніж міжнародно-правове регулювання у даному напрямі. Причому це стосується як позитивних, так і негативних сторін зазначених відносин, їх впливу на існуючий міжнародний і національні правопорядки.

Тому **мета статті** зумовлена вищевикладеним і полягає у вивченні природи і сутнісних характеристик міжнародного інформаційного правового порядку, особливостей його становлення як сучасної парадигми.

Виклад основного матеріалу

Чимало українських і зарубіжних дослідників послуговуються парадигмальною

термінологією стосовно теоретико-методологічного аналізу державно-правових явищ. Це переважно стосується ретроспективного аналізу розуміння і трактування відповідних категорій і явищ, зокрема у суспільних науках, задля ґрунтовного вивчення і викладення теоретичних підходів, визначень, формулювання постулатів і теорій. Так, О Швиданенко виокремлював новітню парадигму глобалізації [1]; Д. Белов – парадигму українського конституціоналізму [2]; Н. Пархоменко – сучасну теоретико-правову парадигму надзвичайної правотворчості [3]. Проте остання авторка не конкретизує парадигму як явище, зосереджуючись виключно на питаннях правотворчості. Натомість основоположні засади обґрунтування парадигми знаходимо у працях одного з найвідоміших американських фізиків, філософів й істориків науки Томаса Куна. Він у ХХ ст. працював у напрямі пояснення концепції науки, виходячи з історичних підходів розуміння наукової діяльності або наукової дійсності, аргументував концепцію прогресивної науки, підкреслюючи її розвиток як результат науково-технічних революцій, що включали зміну парадигми. На його думку, парадигма є визнанням загалом наукових досягнень, що створені протягом тривалого часу і пропонують науковій спільноті модель постановки проблем та їх вирішення. Таке обґрунтування викладено не лише у праці Т. Куна «Структура наукових революцій» [4], а й отримало подальший розвиток у філософській та соціологічній науках, пізніше й інших, зокрема у виокремленні таких стадій (етапів чи періодів) наукових парадигм: 1) допарадигмальний період, 2) формування парадигми, 3) період нормальної науки, 4) аномальний, кризовий стан, 5) наукова революція.

Наразі в енциклопедичних виданнях категорія «парадигма» викладається як багатозначна, що дозволяє виокремити такі значення: – ідея, що служить основою для створення світу буття (в античній філософії); – стандартний або типовий приклад; – особливий формат наукових досліджень, що: а) відображає ідеологію досліджень, б) визначає шляхи формування та упорядкування знань і програми досліджень, в) встановлює

критерії оцінювання та інтерпретацію результатів досліджень; теорія (або модель постановки проблем), що прийнята як зразок розв'язання дослідницького завдання. [5].

Тобто, еволюція трактування «парадигми» демонструє акумулювання сукупності уявлень, цінностей, переконань, засобів і т. д., що характеризують розв'язання наукового завдання або проблеми шляхом застосування моделей або зразків, дисциплінарної матриці, з урахуванням певного стилю мислення; складових елементів, що забезпечують функціонування «нормальної науки». Зрештою, до парадигм також відносять напрями, течії й напрями наукової думки, теорії, концепції, постулати, що розвивають науку, у т.ч. сприяють дискусіям, новим знанням, спростуванням, конкретизації.

Отже, на основі зазначеного, пропонуємо зосередитись на з'ясуванні природи й особливостей міжнародного інформаційного правового порядку як сучасної парадигми. У даному контексті об'єктивуються задля цілісної системної характеристики цього явища міжнародна інформація, міжнародні інформаційні відносини, новий міжнародний інформаційний порядок, міжнародне інформаційне право тощо. Звісно, у рамках однієї статті складно проаналізувати всесторонньо парадигму міжнародного інформаційного правового порядку, проте спробуємо охарактеризувати особливості та складові цієї парадигми, її концептуальні та ідейні засади, вектори становлення і розвитку.

Як підкреслює Ольга Кісілевич-Чорнойван у роботі «Міжнародне інформаційне право» (2011), т. зв. інформаційний вибух у ХХ ст., спонукав юристів-міжнародників виокремити групу міжнародних норм, що мають регулювати використання і поширення інформації в транскордонному масштабі, в особливу галузь міжнародного права. Підкреслюючи дискусійність її назви, нерідко можна зустріти поняття «міжнародне інформаційне право» (домінуюче), «міжнародне право масової інформації», «право масової комунікації» тощо; так само серед науковців немає єдиної думки чи є міжнародне інформаційне право інститутом, чи, навпаки, галуззю права. [6] Аналогічна невизначеність

щодо терміну «міжнародна інформація» як об'єкта згаданої галузі – процес глобальної комунікації між суб'єктами міжнародних відносин; – документовані або публічно оголошені відомості про події та явища у міжнародному інформаційному просторі, зафіксовані на матеріальних носіях із реквізитами, які дозволяють ідентифікувати ці відомості; – сукупність відомостей про систему міжнародних відносин, а також відомостей, що характеризують структуру, загальні властивості інформації і питання, пов'язані з її пошуком, збиранням та обробкою, розповсюдженням у системі міжнародних відносин. [6; 7, с. 497] Авторка зазначеного видання міжнародне інформаційне право визначає як: сукупність правових норм і принципів, які регулюють якісно однорідні суспільні відносини, що виникають в міжнародній інформаційній сфері. Науковий аналіз правовідносин, що ним регулюються, демонструє, що через предмет регульованих суспільних відносин ця галузь пов'язана з іншими галузями міжнародного публічного та міжнародного приватного права (міжнародним екологічним, інтелектуальною власністю, міжнародним гуманітарним, міжнародним кримінальним правом тощо), утворюючи у поєднанні з ними велику, складну, агреговану гіперсистему права третього порядку, ґрунтуючись на засадах правових систем другого порядку галузей міжнародного публічного і міжнародного приватного права – у єдності утворюють системи першого порядку. [6]

На думку А. Войціховського, основною цінністю для суспільства і людини стають інформаційні ресурси, а проблеми формування міжнародного інформаційного простору як чинника забезпечення національних інтересів виходять на перший план. Особливої важливості це набуває в сучасних умовах швидкої глобалізації інформаційних процесів і прагнення держав досягти безперервного інформаційного домінування. У контексті визначення основи міжнародного інформаційного правопорядку цікавим є розгорнутий аналіз міжнародного інформаційного простору, що визначається як: 1) система середовища буття людини; 2) система спільного використання національ-

них інформаційних ресурсів за узгодженими сферами і напрямками діяльності; 3) сума складних інформаційних технологій, що є основою і визначальним компонентом промислово-економічного комплексу транснаціональних спільнот, що впливають на формування світоглядних процесів і суспільств. Також можна погодитись, що цей простір характеризується такими чинниками: - територія поширення інформації; - інфраструктура або сукупність технологічних засобів і можливостей отримання, обробки, зберігання і розповсюдження інформації; - міжнародна та національна інформаційна політика, стратегія розвитку міжнародної інформації; - якісне правове забезпечення міжнародних інформаційних відносин, що підкреслює вплив інформаційних процесів на розвиток цивілізації; - рівень доступу світової громадськості до інформації [7, с. 498]. Вбачається доцільним доповнити цей перелік чинників активізацією участі уповноважених суб'єктів у міжнародному інформаційному просторі, включаючи їх правотворчу та правозастосовну діяльність; гарантіями безпеки його функціонування, ефективними способами протидії і попередження реальних і потенційних загроз.

Оптимальним розглядаємо розуміння міжнародного інформаційне право як комплексної галузі міжнародного права, норми якої регулюють міжнародно-правові відносини, що здійснюються в інформаційній сфері. При цьому існуючу сукупність міжнародно-правових норм в інформаційній сфері можна розподілити на інститути, зумовлені специфікою інформаційних відносин, міжнародною інформаційною діяльністю суб'єктів сучасного міжнародного права, їх участю у міжнародному обміні інформацією. [7, с. 496-502].

Отже, не дивлячись на неоднозначність запропонованих підходів, у контексті вивчення витоків міжнародного інформаційного правового порядку закономірною є концептуалізація цієї комплексної галузі, що все активніше розвивається, відображаючись у об'єктно-предметних, суб'єктно-функціональних характеристиках, джерелах та інших особливості. Своєрідними підсистемами або підгалузями можна визначити

комунікаційне право (право телекомунікації, автоматизованих систем, нових засобів зв'язку, інформаційних послуг, новітніх технологій, мультимедіа); право інформаційної інтелектуальної власності (авторське право, право інтелектуальної власності в кіберпросторі); міжнародне медіаправо та кіберправо (медіа/ЗМІ, видавництва, реклами, кібервідносин, кібербезпеки і т.д.)

Широкий підхід до розуміння інформаційної сфери як основи міжнародного інформаційного правового порядку зустрічаємо у дослідженнях А. Пазюка «Міжнародно-правове регулювання інформаційної сфери (теоретичні і практичні аспекти)» (2016) і О. Кирилюк «Міжнародно-правове забезпечення розвитку глобального інформаційного суспільства» (2018) [8-9] і т.д. Варто звернути увагу, що поширеним є включення до даної сфери відносин, що стосуються забезпечення права на свободу вираження поглядів, на свободу думки і слова, включаючи у професійній діяльності журналістів – відображено у роботах А. Мельника «Міжнародно-правове регулювання права на свободу вираження поглядів» (2019), О. Довганя «Реалізація права на свободу думки і слова у професійній діяльності журналістів» (2024). Важливими вбачаються й інші аспекти, викладені у дослідженнях А. Ділай «Стратегічні комунікації оборонно-безпекового сектору в умовах інформаційного протистояння» (2024); І. Комащенко «Комунікаційні моделі презентації інновацій в сучасному інформаційному просторі» (2022) тощо.

Окремо варто виокремити серії наукових праць І. Забари: «Міжнародно-правове регулювання використання теле-комунікаційних ресурсів в умовах надзвичайних ситуацій: до двадцятиріччя Конвенції Тампере 1989 року» (2018), «Сучасний міжнародний інформаційний правопорядок: концептуальні підходи і питання періодизації» (2015) [10] та Н. Камінської : «Пріоритети міжнародної співпраці у сфері забезпечення інформаційної безпеки» (2015), «Міжнародна інформаційна безпека в умовах глобалізації та інтеграції» (2016), «Перспективи гармонізації законодавства України в умовах інтеграції в європейський інформаційний простір» (2016), «Правовий статус електро-

ної особи у світлі законодавчих ініціатив ЄС та України» (2018), «Проблеми імплементації міжнародно-правових стандартів у сфері кібербезпеки» (2018) [11]. Поряд з цим, все частіше концептуалізуються наукові ідеї, парадигми забезпечення інформаційної безпеки сучасних держав (Т. Ткачук, 2019; В. Шемчук, 2020; К. Хлабистова та ін., 2021), інформаційної безпеки людини (О. Золотар, 2018), інформаційної безпеки як соціотехнічної парадигми, інформаційного виміру прав людини, ідеї інформаційної гігієни в контексті інформаційної безпеки і захисту інформаційних прав людини (О. Тихомиров, 2014-2023) [12-13] та ін.

Повноаспектний аналіз парадигми сучасного міжнародного інформаційного правового порядку зумовлює врахування можливих і потенційних конфліктогенності, ризиків інформаційних війн та інших загроз, у контексті російсько-українського конфлікту, протидії інформаційному тероризму в умовах глобалізації (Шумка А.В., Черник П.П., Пилипчук В.Г., Дзьобань О.П., Камаралі Г.В., Абакумов В.М., Валюшко І.О., Бьвдоченко Л.О. і т.д.). Як бачимо, на ці аспекти звертають увагу не лише юристи, а й соціологи, політологи, філософи, журналісти, представники науки державного управління тощо.

І. Забара стверджує про вплив концепцій міжнародних інформаційних відносин на розвиток міжнародно-правового регулювання та періодизацію сучасного міжнародного інформаційного правопорядку. Їх становлення і розвиток дозволяє диференціювати декілька періодів, в основу формування кожного з них покладена нова (окрема) концепція розвитку міжнародних інформаційних відносин, що характеризуються власними соціально-економічними і спеціальними юридичними передумовами. Вони послідовно вплинули на формування базових міжнародно-правових основ, у т.ч. принципів міжнародного інформаційного правопорядку, прийняття міжнародних угод, рішень міжнародних інституцій, що у підсумку забезпечує визначений стан фактичної впорядкованості міжнародних відносин, відображаючи реальне, практичне здійснення вимог міжнародної законності та

міжнародного права, власне – міжнародний правопорядок у інформаційній сфері.

На переконання згаданого ученого, оптимальною є наступна періодизація:

перший період: 1945 – 1970 рр. (концепція “необмеженої свободи інформації”),

другий період: 1970 – 1990 рр. (концепція “нового міжнародного інформаційного порядку”),

третій період 1990 – до сьогодні (концепція “інформаційного суспільства”). [10]

Так, концепція “необмеженої свободи інформації” вплинула на формування ключових положень щодо “свободи шукати, отримувати та поширювати інформацію”, що надалі відображена у відповідних універсальних і регіональних міжнародно-правових актах. Запропонована на конференції Панамериканського союзу 1945 р. у Мехіко, зводилась до свободи безперешкодного поширення інформації серед його держав-учасниць. Згодом отримала підтримку в рамках ООН, що підтверджують прийнята 1946 р. Резолюція ГА ООН 59 (I) “Скликання міжнародної конференції з питання про свободу інформації”, проекти міжнародних конвенцій (Конвенції про свободу інформації, Конвенції про збір та міжнародну передачу новин, Конвенції про міжнародне право спростування), а також резолюцій.

Оскільки у процесі реалізації з’явилося чимало проблем і розбіжностей, у т.ч. щодо розуміння і тлумачення положень щодо використання інформації у відносинах між державами, поширеної інтерпретації “свободи інформації” без будь-яких міжнародно-правових обмежень (право держави чи приватної особи передавати і отримувати будь-яку інформацію, а також поширювати будь-які ідеї без обмежень), вона з часом трансформувалась у концепцію “вільного потоку інформації”. При цьому зберігались акценти на свободі інформації як основній передумові для будь-якої серйозної спроби сприяти досягненню миру і світовому прогресу; основного принципу свободи інформації – морального обов’язку сприяти виявленню об’єктивних фактів і поширенню інформації без злісних намірів; визнання впливу міжнародної інформації на між-

народні відносини, адже взаєморозуміння і співробітництво між народами неможливо за відсутності пильної і здорової світової суспільної думки, що своєю чергою, повністю залежить від свободи інформації. Зрештою, інформація, поширюючись за межі кордонів держави, не повинна суперечити світовому правопорядку і держави повинні відповідати за дотримання в міжнародній інформаційній діяльності основних принципів міжнародного права.

Формування фундаментальних основ і міжнародно-правових засад сучасного міжнародного інформаційного порядку відображено у міжнародних документах рекомендаційного і загальнообов'язкового характеру (ст. 19 Загальної декларації прав людини 1948 р., ст. 19 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права 1966 р., ст. 13 Конвенції ООН про права дитини 1989 р., ст. 13 Міжнародної конвенції про захист прав всіх трудящих-мігрантів та членів їхніх сімей 1990 р., ст. 21 Конвенції ООН про права інвалідів 2006 р., а також у регіональних міжнародних конвенціях (ст. 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., ст. 13 Американської конвенції про права людини 1969 р., ст. 9 Африканської хартії прав людини і народів 1981 р., ст. 32 Арабської хартії прав людини 2004 р.). Погоджуємось, що міжнародний інформаційний правопорядок набував нових ознак і рис, уточнювались і конкретизувались положення концепції. З-поміж важливих моментів доцільно підкреслити встановлення певних обмежень або заборон змісту поширюваної інформації, а саме про пропаганду війни, расової дискримінації або етнічної виключності й ксенофобії, у т.ч. неонацизму і пов'язаної з ними нетерпимості, кваліфікація як міжнародних злочинів закликів до актів геноциду і апартеїду. [9] Але все ж таки залишались певні інформаційно-ідеологічні протистояння між державами, що не могли не вплинути на трансформацію міжнародного інформаційного правопорядку, так само як і процеси деколонізації, інформаційних обмінів на засадах рівноправності, справедливості.

Знаковою подією стало створення і впровадження концепції «Нового міжна-

родного інформаційного порядку» (New World Information Order, NWIO, НМІП), з якою пов'язується наступний період сучасного міжнародного інформаційного правопорядку (1970 – 1990 рр.). Доктринально його парадигма пов'язана з концепціями “права на розвиток” і “нового міжнародного економічного порядку”, необхідністю збалансованості потоків масової інформації у міжнародних відносинах, належної реалізації міжнародних зобов'язань розвинутими державами і державами, що розвиваються; налагодженню нових відносин між державами в процесі інформаційної діяльності. Серед першочергових аспектів організації та функціонування інформаційного простору було визначено: - принципи поширення інформації в міжнародних відносинах; засади співробітництва держав в процесі інформаційних обмінів; підготовки фахівців у сфері комунікації; засади регулювання супутникового зв'язку і телебачення; форми співпраці з питань розробки, поширення, передачі та обміну інформаційно-комунікаційними технологіями, у т.ч. шляхом укладення міжнародних угод про технічні аспекти передачі інформації (визначення радіочастот, розподілу сегментів геостационарної орбіти); фінансові питання тарифів і оплати передачі й використання інформації; захист прав журналістів та інших медіаучасників, стандартизація їх статусу; підтримка незалежних інформаційних агенцій країн задля зміцнення демократії і успішних реформ. Тут слід відзначити активну роль деяких міжнародних організацій, зокрема, ООН, ЮНЕСКО і МСЄ, Євросоюзу та його спеціальних агенцій тощо. Саме в цей період були прийняті основні правові акти, що вплинули на формування міжнародно-правового регулювання і певні зміни в міжнародному інформаційному правопорядку.

Водночас, деякі розвинені країни не цілком погоджувались з НМІП, пропонували у якості альтернативної концепції “новий світовий комунікаційний порядок”, пояснюючи необхідністю міжнародних обмінів інформацією на підставі вільної транскордонної передачі повідомлень, а не інформації, міжнародного обміну інформацією у світовому порядку. Так, визначальна складова цієї па-

радиками “світовий” означає відмову від державних кордонів при передачі інформації, на відміну від “міжнародного”, що передбачає розвиток міждержавних відносин, заснований на основних принципах міжнародного права; а поняття “комунікація” зазвичай не включається зміст повідомлень, що відповідно виводить зміст інформації з числа об’єктів міжнародного регулювання. Поряд з цим, дослідники звертають увагу на ідеологічні протиріччя НМП, прийняття міжнародними організаціями правових актів переважно як актів “м’якого права” (soft law). Але все ж таки очевидні позитивним є те, що розширено теоретичну основу формування міжнародного інформаційного правового порядку, його об’єктів – численних різновидів інформації (наукової, науково-технічної, економічної, а не лише масової), міжнародного обміну інформацією, а також розвиток міжнародно-правового регулювання спектру інформаційної діяльності держав (поширення і збирання інформації, комунікаційні відносини, супутниковий зв’язок і трансляції, розподіл радіочастот і сегментів геостационарної орбіти; фінансово-тарифні питання використання й передачі інформації. Наукова розробленість «права на комунікацію», «права на розвиток» отримала належну міжнародно-правову регламентацію, а потужний науково-технічний і інноваційно-технологічний прогрес суттєво вплинув на зміни в міжнародних інформаційних відносинах, тому масштабним стало впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у різні сфери і галузі життєдіяльності.

Тобто почалась епоха глобального інформаційного суспільства (ГІС) і останній актуальний період еволюції сучасного міжнародного інформаційного правового порядку, на переконання І. Забари та інших дослідників, датується з 1990 р. – до теперішнього часу. Поява концепції “інформаційного суспільства” зумовлена необхідністю врегулювати технологічні і соціальні результати широкомасштабної комп’ютеризації і інформатизації усіх сфер економічної діяльності та суспільного життя у світі. Активне впровадження ІКТ викликало зміни в міжнародно-правовому регулю-

ванні інформаційних відносин та сучасному міжнародному інформаційному правовому порядку, причому це супроводжувалось низкою факторів, серед яких:

1) розвиток наукових концепцій формування ГІС (Д. Белла, У. Дайзарда, А. Даффа, Г. Вонга, Й. Масуда, К. Мея, Дж. Нейсбіта, М. Кастельса, Р. Катца, Д. Лайона, М. Маклюєна, У. Мартіна, П. Ебурдіна, Е. Тофлера, Ф. Уєбстера, Ф. Уільямса і т.д.);

2) врахування інтересів усіх зацікавлених держав при визначенні перспективних напрямків формування ГІС міжнародних і регіональних організацій, міжнародних спеціальних форумів і конференцій, напрямків міжнародно-правового регулювання, виходячи з спільної політики щодо розвитку ГІС;

3) комплексність у підході до формування ГІС, охоплюючи усі суттєві аспекти: організаційні, технічні, економічні, політичні, соціальні і правові (наприклад, під час Світових самітів з інформаційного суспільства у Женеві 2003 р. і Тунісі 2005 р., прийняття Декларації принципів «Побудова інформаційного суспільства в новому тисячолітті» 2003 р., Плану дій 2003 р., Туніської програми для інформаційного суспільства 2005 р.; роль міжнародної параорганізації G8, а згодом G7 і прийняття Хартії Глобального інформаційного суспільства 2000 р., Хартії відкритих даних 2013 р. тощо);

4) участь міжнародних організацій в розробці і реалізації міжнародно-правових основ ГІС (ООН, регіональні комісії ООН, ЮНЕСКО, МСЕ, ІКАО, ПРООН, ЕКОСОП, робочі органи ООН – Група ООН з інформаційного суспільства (UNGIS), Робоча група з управління використанням Інтернет, Форум з питань управління Інтернет (IGF), Група урядових експертів з питань міжнародної інформаційної безпеки та ін.). Аналогічно значущими є роль і значення міжнародних регіональних організацій, зокрема Ради Європи, а також Європейського Союзу, поряд з активізацією міжнародних неурядових організацій: Фонд цифрової солідарності (ФЦС), Міжнародна федерація з обробки інформації (МФОІ), Суспільство Інтернету (ISOK); міжнародних конференцій:

“Світового саміту з інформаційного суспільства”, “Всесвітнього форуму з інформаційних технологій” (ВІТФОР) тощо. [6; 10; 15-16]

Висновки

У результаті зроблені узагальнення, висновки і пропозиції теоретичного і практичного виміру покликані сприяти систематизації існуючих уявлень про це явище, структуризації змістовних ознак та відмінностей від інших. Оскільки категорією «парадигма» охоплюється чимало складових або її вимірів, тому зосереджена увага саме на аналізі уявлень, концепцій, напрямів наукової думки, теорій, цінностей, переконань, засобів, постулатів і т. д., що характеризують розв'язання даної наукового завдання або проблеми. Отже, насамперед, доцільно відзначити багатогранну природу та сутнісні характеристики міжнародного інформаційного правового порядку, міждисциплінарні й міжгалузеві підходи до вивчення і трактування, диференціації основних етапів або періодів становлення і розвитку. Визначальне основоположне значення при цьому мають об'єкти даного феномену, що зводяться на переконання багатьох учених, до інформації, міжнародної інформації, інформаційних ресурсів, міжнародного обміну інформацією, міжнародного інформаційного права тощо.

Аналіз наукових позицій та аргументів І. Забари, А. Пазюка, А. Войціховського, Н. Камінської, О. Кирилюк, О. Шевчука, В. Пилипчука, О. Довганя, О. Тихомирова, О. Кісілевич-Чорнойван та ін. дозволяє стверджувати, що на становлення міжнародного інформаційного правового порядку та міжнародного інформаційного права як комплексної галузі, зумовленої розвитком досліджуваного явища, вплинули, насамперед, створення і впровадження концепцій «необмеженої свободи інформації», «нового міжнародного інформаційного порядку», «міжнародного інформаційного простору», «інформаційного суспільства», «глобального інформаційного суспільства» тощо. Безумовно, розвиток інформації та ІКТ є закономірним і неминучим, що активізує зусилля держав і міжнародних організацій у визначенні правових рамок їх використання.

Сучасний стан його розвитку, існуючі проблеми та здобутки дозволяють виокремити перспективні напрями його функціонування і розвитку на універсальному і регіональному, транснаціональному і наднаціональному рівнях, необхідність подальшого вивчення міжнародного інформаційного права, міжнародної інформаційної політики міжнародних організацій, принципів та основ сучасного міжнародного інформаційного правового порядку, гарантій інформаційної безпеки, системи попередження і протидії реальних і потенційних загроз (інформаційних війн, інформаційного тероризму, кібератак тощо).

Література

1. Швиданенко О. Новітня парадигма глобалізації: світоцілісність чи альтернативи розвитку? URL: http://ierjournal.com/journals/3/2005_2_Shvydanenko_ukr.pdf.
2. Белов Д.М. Удосконалення Конституції як спосіб реалізації парадигми конституціоналізму. *Форум права*. 2012. № 3. С. 62–67. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012-3/12bdmrpk.pdf>.
3. Кун Т. Структура наукових революцій. Київ: Основи, 2011. 228 с.
4. Пархоменко Н. Сучасна теоретико-правова парадигма надзвичайної правотворчості. *Публічне право*. 2022. № 3(47). С. 88-94.
5. Парадигма. URL: <https://vue.gov.ua/%D0%9F%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%B4%D0%B8%D0%B3%D0%BC%D0%B0>
6. Кісілевич-Чорнойван, О. М. Міжнародне інформаційне право: навч. посіб. К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2011. 160 с.
7. Войціховський А. Міжнародне право. Харків, 2020. 544 с.
8. Пазюк А. В. Міжнародно-правове регулювання інформаційної сфери (теоретичні і практичні аспекти): дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.11. Київ, 2016. 467 с.
9. Кирилюк О. В. Міжнародно-правове забезпечення розвитку глобального інформаційного суспільства: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11. Київ, 2016. 20 с.
10. Забара І.М. Сучасний міжнародний інформаційний правопорядок: концептуальні підходи і питання періодизації. *Інформа-*

ція і право. 2015. № 1(13). С. 38-46 [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2015.1\(13\).272600](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2015.1(13).272600)
<http://il.ippi.org.ua/article/view/272600>

11. Камінська Н.В. Міжнародна інформаційна безпека в умовах глобалізації та інтеграції. *Міжнародне право: виклики сьогодення* : матер. міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Київ, 20 грудня 2016 р.). Київ : КНТЕУ, 2016. С. 22–27.

12. Тихомиров О. О. Інформаційна безпека: соціотехнічна парадигма. *Інформаційна безпека людини, суспільства, держави*. 2014. № 1 (14). С. 13–20.

13. Тихомиров О. О. Ідея інформаційної гігієни в контексті інформаційної безпеки і захисту інформаційних прав людини. *Правові новели*. 2023. № 20. С. 59–65.

14. Пилипчук В.Г., Дзьобань О.П. Теоретичні та державно-правові аспекти протидії інформаційному тероризму в умовах глобалізації. *Стратегічні пріоритети*. 2011. № 4 (21). С. 12–17.

15. Камаралі Г.В. Становлення та розвиток інформаційної цивілізації: автореф. дис. ... канд. філос. н. за спеціальністю 09.00.03. Донецьк, 2007. 19 с.

16. Фесенко М. Концептуальні проблеми формування міжнародного і світового порядку. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*. 2021 № 43. С. 95–103.

Vitaly Gdychinsky

INTERNATIONAL INFORMATION LEGAL ORDER AS A NEW PARADIGM

The article is devoted to the study of the nature and essential characteristics of the international information legal order, the features of its formation as a modern paradigm. As a result, the generalizations, conclusions and proposals of the theoretical and practical dimension are designed to contribute to the systematization of existing ideas about this phenomenon, the structuring of substantive features and differences from others.

Since the category of “paradigm” covers many components or its dimensions, the focus is on the analysis of ideas, concepts, directions of scientific thought, theories, values, beliefs,

means, postulates, etc. etc., which characterize the solution of this scientific task or problem. Thus, the emphasis is on the multifaceted nature and essential characteristics of the international information legal order, interdisciplinary and interdisciplinary approaches to the study and interpretation, differentiation of the main stages or periods of formation and development. The objects of this phenomenon, which, according to the beliefs of many scientists, are reduced to information, international information, information resources, international information exchange, international information law, etc., have a decisive fundamental importance. The scientific positions and arguments for the isolation of the international information space as the basis of the international information legal order, as well as international information law as a complex field determined by the development of the phenomenon under study, are analyzed. Here, the scientific achievements of I. Zabara, A. Pazyuk, A. Voytsikhovsky, N. Kaminska, O. Kyrylyuk, O. Shevchuk, V. Pylypchuk, O. Dovgania, O. Tikhomirova, O. Kisilevich-Chornoivan, etc. We agree with them that the formation of the international information legal order was influenced, first of all, by the creation and implementation of the concepts of the “new international information order”, “information society”, “global information society”, etc. The current state of its development, existing problems and achievements allow us to identify promising directions for its functioning and development at the universal and regional, transnational and supranational levels, the need for further study of international information law, international information policy of international organizations, principles and foundations of the modern international information legal order, guarantees of information security, a system for preventing and countering real and potential threats (information wars, information terrorism, cyberattacks, etc.).

Keywords: international legal order, international information legal order, guarantees, new international information order, global information society, international legal principles, paradigm, international information law.